

В. В. Нестеренко*к.арх., доцент кафедри архітектури будівель і споруд**Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Харків*

nesterenko.vv09@gmail.com

orcid.org/0000-0002-6853-5699

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ РІЗНОМАНІТНОСТІ ТА СПАДКОЄМНОСТІ В АРХІТЕКТУРІ

© Нестеренко В.В., 2024

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2024.30-31.102-109>

Анотація. Автор виокремив сучасні інноваційні засоби збереження культурної різноманітності та спадкоємності в архітектурі, подав експериментальне дослідження практичного використання інноваційних засобів збереження культурної різноманітності та спадкоємності, а також узагальнено ефективність використання цих засобів.

Ключові слова: інновації, культура, архітектура.

Постановка проблеми. Архітектурний простір є штучною естетичною категорією, створеним людиною внутрішнім або зовнішнім середовищем, організованим за допомогою певних засобів архітектури і дизайну. Архітектурний простір займає чільне місце в структурі міст, він виконує рекреаційні, культурні й просвітницькі функції, будучи багатofункціональним ядром в суспільному житті людей. Архітектурний простір в якості структурного елемента вимагає постійного перетворення та адаптації до вимог сучасності. Водночас архітектурний простір слугує інтелектуальним інноваційним поліфункціональним середовищем, стимулятором та генератором створення нових концепцій, технологій та ідей, а також їх подальшої реалізації. В умовах виникнення великої кількості інноваційних технологій та динамічних змін у сучасному суспільстві архітектура також потребує пошуку нових наукових підходів до формування архітектурного простору. Архітектурний простір за допомогою структурних елементів та просторових форм відображає соціальні процеси, що відбуваються в певний історичний період розвитку суспільства. У свою чергу, концепція формування архітектурного простору має відображати соціокультурну, історичну і духовну спадщину, а також стати транслятором цінностей [1, 7, 8].

Сучасна архітектура звертає увагу на взаємодію природного середовища та суспільства. Середовище життєдіяльності вимагає нових підходів до формування архітектурного простору зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності. Існуючі тенденції в архітектурній практиці, які мають вираження в окремих концепціях, методах та підходах вказують на розвиток в архітектурному вирішенні вектора комфортності та впорядкованості. Проте їх локальні прояви досі не демонструють комплексний підхід до створення комфортного архітектурно-просторового середовища зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності. Архітектурномістобудівна спадщина є важливою складовою соціалізації особистості, адже вона формує її ідентичність. Історичні зони міст – це своєрідна канва, що з'єднує мешканців різних поколінь, а взаємодія з історичними місцями надає людині можливість визначитись, ким вона є. На архітектурномістобудівній спадщині також базується колективна ідентичність, тому що об'єкти спадщини здатні створювати, підтримувати і покращувати ідентичності суспільних груп на місцевому, регіональному та національному рівнях. Об'єкти архітектурномістобудівної спадщини – це не лише орієнтири на місцевості, і в них фокусується зміст, який асоціюється з ідентичністю людини [6, 14]. В цілому архітектурномістобудівна спадщина розглядається як вагомий ресурс розвитку, а з абстрактного культурологічного поняття вона стала

реальною економічною та управлінською категорією. Водночас стосовно архітектурномістобудівної спадщини враховуються обидва полюси: не нашкодити об'єктам спадщини («охорона») і сприяти виконанню функції «творити благо», тобто залучати спадщину до процесів розвитку і розглядати її як потужний ресурс. Наразі існує суттєва недооцінка осмислення архітектурномістобудівної спадщини як вагової складової матеріальної культурної спадщини, яка є фільтром, що допомагає сприймати глобальні зміни. Саме тому використання інноваційних засобів збереження культурної різноманітності та спадкоємності в архітектурі є актуальним.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження слугують надбання практиків у сфері використання інноваційних засобів збереження культурної різноманітності та спадкоємності в архітектурі з їх подальшим аналізом. Методологічна основа дослідження включає комплексне використання аналізу, синтезу, спостереження, класифікації, порівняння та узагальнення запропонованих раніше ідей і практичних розробок в якості загальнонаукових методів. У процесі вивчення проблематики були використані численні дослідження науковців щодо збереження культурної різноманітності та спадкоємності в архітектурі, а також здійснена їх систематизація.

Результати досліджень. При створенні архітектурного простору зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності впродовж 2021-2023 рр. були враховані основні структурні аспекти: координаційний (координація між природним контекстом та архітектурою, тобто відображення в архітектурі природи), просторовий (співвідношення в архітектурі характеристики та якості простору, тобто функціональність, мобільність, модульність і циклічність системи), аспект автономності (внутрішня завершеність та автономність системи, тобто автономність системи та її елементів), формоутворювальний аспект (інтерпретація та інтеграція природної форми, тобто метафора в архітектурі природних форм), аспект цілісності (об'єднання в цілісну систему різномасштабних та різнохарактерних об'єктів архітектурного середовища, тобто взаємопов'язана єдність елементів при збереженні ідентичності). Концепція формування системи архітектурних просторів зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності будувалась на постулатах, які передбачають: інтеграцію в просторово-часовому контексті архітектурно-художньої єдності; гармонізацію соціальних, екологічних і територіально-просторових чинників розвитку поселення; оптимізацію поєднання в системі стабільного та змінюваного елемента; збалансованість структурних елементів між собою; пристосованість природнокліматичного і техногенного ризиків; ергономічність та візуальну комфортність середовища; доступність і багатофункціональність середовища; динамічність просторових систем; гнучкість багатопланової форми; комплексність підходів при проектуванні та організації функціонування просторових систем та ін.

Також були враховані принципи формування інноваційного архітектурного простору зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності: принцип єдності «архітектура – ландшафт», принцип поліфункціональності, принцип мінливості в часі, принцип взаємозв'язку, принцип екологічності, принцип соціальної спрямованості, принцип високо технологічності, принцип гармонійної інтеграції, принцип енергоефективності. Окремо враховувались наступні принципи реконструкції морфосистем у композиційні системи: принцип досягнення співрозмірності, принцип структуризації, принцип акцентування, типологічний принцип, принцип субординації, принцип компактності, принцип сценарності побудови композиції, принцип різноманіття, принцип цілісності композиції і принцип диференціації. Усі вони взаємозалежні між собою і використовуються на всіх рівнях для реконструкції всіх елементів морфоструктури та архітектури населеного пункту.

Виходячи зі специфіки композиції населеного пункту, були сформульовані завдання реконструкції зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності: спадкоємність розвитку і посилення вихідного композиційного потенціалу, відображення функціонального змісту на всіх рівнях композиції населеного пункту, виявлення візуальних властивостей природної підоснови в композиції,

забезпечення композиційної цілісності, гармонізація зорового сприйняття архітектурного середовища (візуальний підхід).

Мета гармонізації архітектурної форми зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності реалізувалась у таких загальних композиційних прийомах перетворення існуючої композиційної системи:

1. Внесення нової домінанти до структури композиції: зміна структури, до існуючої композиційної системи додавався новий елемент, який перевершував за силою і значущістю всі наявні елементи, а також перебудовувався увесь порядок композиційних супідрядностей.

2. Внесення системи акцентних елементів до структури композиції: «фізичний» об'єм нових елементів був значно меншим, ніж загальна маса існуючих, використовувалось задля впорядкування сукупності об'єктів з різними емоційно-художніми характеристиками.

3. Збагачення існуючої композиційної системи: існуюча композиційна система була не достатньо виразною, і саме тому використовувались додаткові засоби виразності у формі кольору, ландшафтного дизайну, геопластики, благоустрою та ін. Проте нове композиційне рішення відрізнялось від існуючого не принципом, а якістю впливу на глядача.

4. Повна зміна існуючої композиційної системи: внесення нових домінант і акцентів, формування між існуючими елементами нових зв'язків і композиційних прийомів.

З метою моделювання планувальної, фронтальної і просторової композиції було здійснене вдосконалення існуючих методів і поєднання їх у систему методів моделювання, що поєднувала такі методи: моделювання морфології плану населеного пункту, композиційне районування, побудова композиційного каркаса населеного пункту, системна організація домінант і ансамблів та формування силуету населеного пункту. Аналіз існуючого композиційного каркаса населеного пункту включав аналіз відповідності вузлів та зв'язків розміру населеного пункту, відповідності значущості елементів плану населеного пункту їхній функціональній насиченості і композиційному каркасові, вияв нерівномірності розташування композиційних вузлів і зв'язків на території населеного пункту, визначення відповідності каркаса природній основі населеного пункту, аналіз використання умов існуючого зорового сприйняття населеного пункту і елементів каркаса, відповідності існуючого каркаса історичному і визначення втрачених елементів каркаса населеного пункту. Аналіз існуючого каркаса населеного пункту дозволив провести обґрунтоване моделювання розвитку композиційного каркаса населеного пункту. Моделювання розвитку композиційного каркаса населеного пункту визначалось врахуванням принципів його реконструкції: принципам відповідності та узгодженості, принципу ускладнення композиції та принципу цілісності.

Метод системної організації домінант населеного пункту дозволяв удосконалювати просторову композицію і забезпечував поєднання простору населеного пункту в єдине композиційне ціле. Окремо в моделюванні розрізнялись вертикальні домінанти населеного пункту і композиційні ансамблі, розташування яких пов'язано з формуванням системи унікального та періодичного культурно-побутового обслуговування населеного пункту. Моделювання розвитку системи ансамблів населеного пункту, як і моделювання плану населеного пункту, обумовлювалось функціональними завданнями формування системи обслуговування. Вертикальні домінанти були складовими існуючих і проєктованих ансамблів населеного пункту.

Формування силуету населеного пункту і панорам потребувало визначення в натурі точок зорового сприйняття населеного пункту в цілому та його окремих частин, архітектурну фіксацію цих точок зоровими майданчиками, а також трасуванням транспортних і пішохідних доріг. Моделювання силуету визначалось розміщенням вертикальних домінант, а системна організація домінант

потребувала постійної перевірки зорових картин. Методи системної організації домінант і формування силуету населеного пункту вирішувались на підставі використання принципів реконструкції: принципу просторової інтеграції, принципу ієрархії, принципу природо узгодженості, принципу спадкоємності та принципу відповідності домінант соціально-значущим функціям.

Вертикальними домінантами були головні храми населеного пункту, які мали найвищий статус у соціальних функціях як релігійно-культурні центри, чи громадські споруди, які виконували певну соціальну функцію. Системна організація композиційних ансамблів населеного пункту базувалась на практичному використанні таких прийомів побудови системи архітектурних ансамблів, як лінійноосьовий, глибинно-просторовий, багаторівневий, перетинання композиційних осей і комбінований прийоми.

Для відтворення композиційного районування населеного пункту був використаний метод композиційного районування, який базувався на існуючій морфоструктурі населеного пункту. Цей метод містить: виявлення існуючої морфоструктури середовища населеного пункту, встановлення рівнів морфологічного розподілу, визначення морфотипів середовища та їхня параметризація; 2) аналіз морфоструктури та її елементів, а також визначення відповідності морфоструктури композиційному каркасові населеного пункту; моделювання ієрархічної системи композиційних районів населеного пункту; моделювання окремих районів населеного пункту. Моделювання спиралось на принципи формування системи композиційних районів населеного пункту: принципу узгодженості, ієрархії побудови районів, інтеграції, індивідуальності та поляризації.

Окремо для збереження культурної різноманітності та спадкоємності була застосована превентивна консервація, окремими векторами якої були: 1) санаційна, інвазивна та інтервенційна консервація. Її суть полягала в прямій дії на культурну цінність для стабілізації стану та припинення його подальшого погіршення; 2) реставрація, яка передбачала безпосереднє втручання в пошкоджену або зруйновану культурну цінність задля полегшення її сприйняття, оцінки та розуміння, максимально поважаючи її естетичні, історичні та фізичні властивості. Практичні заходи превентивної консервації були пов'язані з моніторингом стану об'єкта та виявленням чинників, здатних пошкодити або зруйнувати його, а також зменшенням їхнього негативного впливу. На практиці було використано модель превентивної консервації, що передбачала чотирирівневу систему. Вона включала виявлення загроз, обґрунтування ризику, визначення економічно ефективних засобів його вимірювання і розробку методів зменшення чи усунення ризику. Були враховані такі ключові елементи цієї системи: визначення масштабу потенційних ризиків, прогнозування величини кожного ризику за умови незмінної ситуації та передбачення зміни величини ризику за умови покращення.

Загалом комплекс практичних заходів превентивної консервації включав: моніторинг оточення, що впливало на стан об'єкта і за певних обставин могло стати причиною його погіршення; виокремлення джерела, що саме причиною погіршення стану об'єкта або може призвести до цього в майбутньому; прийняття рішень та вироблення методології з усунення джерела, яке зумовлює погіршення; встановлення бар'єрів між об'єктом збереження та джерелом погіршення при неможливості його повного усунення; контроль за джерелом погіршення при неможливості його усунення; прогнозування можливих ризиків задля збереження об'єкта в майбутньому.

Використання 3D-моделювання також використовувалось для збереження культурної різноманітності та спадкоємності. Вибір оптимального програмного забезпечення для моделювання був доволі важким, і були апробовані наступні програми для 3D-моделювання архітектурних будівель: AutoCAD, Sweet Home 3D, Blender, 3D Studio MAX, T FLEX CAD, 3D Home Architect, ArchiCAD, Xilinx Planahead, Home Plan Pro, Xilinx PlanAhead і SketchUp. Кожна з них відзначається своїм власним функціоналом, інструментарієм і сферами використання. 3D-моделювання дало змогу не тільки зберегти історичну культурну спадщину, але й активно використовувати цей інструмент у процесі

відбудови. Так, були зацифровані найцінніші об'єкти і на основі іноземного досвіду відновлювалось зруйноване.

Обговорення. Використання зазначених інноваційних засобів збереження культурної різноманітності та спадкоємності в архітектурі дало певні результати та відзначається різним рівнем ефективності. Узагальнимо отримані дані в таблиці 1.

Таблиця 1

Ефективність використання інноваційних засобів збереження культурної різноманітності та спадкоємності в архітектурі

№ з/п	Використані засоби збереження культурної різноманітності та спадкоємності в архітектурі	Рівень ефективності
1.	Врахування основних структурних аспектів створення архітектурного простору	високий
2.	Врахування концепції формування системи архітектурних просторів	середній
3.	Врахування принципів формування інноваційного архітектурного простору	високий
4.	Врахування принципів реконструкції морфосистем у композиційні системи	середній
5.	Система методів моделювання (моделювання морфології плану населеного пункту, композиційне районування, побудова композиційного каркаса населеного пункту, системна організація домінант і ансамблів та формування силуету населеного пункту).	високий
6.	Превентивна консервація	високий
7.	3D-моделювання	високий

Тож найвищим рівнем ефективності відзначаються: врахування основних структурних аспектів створення архітектурного простору і принципів формування інноваційного архітектурного простору, система методів моделювання, превентивна консервація і 3D-моделювання. Зауважимо, що вивчення історичних закономірностей потребувало встановлення історичних елементів, принципів та прийомів їхньої побудови, типологічної належності морфосистем, системозберігаючих ознак морфосистем і встановлення кількості ієрархічних рівнів морфологічного розподілу. На мікро- та мезорівні вивчались історичні прийоми формування композиційних ансамблів та їхні просторові зв'язки, специфіка розташування ансамблів по відношенню до природних домінант, потенційні напрямки розвитку ансамблів, належність до відповідного типу ансамблів, сучасний стан ансамблю та його втрачених елементів, сучасні умови зорового сприйняття ансамблю і роль ансамблю у формуванні архітектури населеного пункту. Водночас посилення вихідної ситуації у процесі реконструкції реалізувалось на макрорівні і передбачало посилення складності силуету населеного пункту, формування ієрархічної системи композиційних районів населеного пункту, посилення композиційного районування населеного пункту, посилення специфіки таксонів морфологічного розподілу населеного пункту, розвиток композиційного каркаса населеного пункту, посилення композиційного потенціалу природного ландшафту, а також збільшення рівнів ієрархії районів, ансамблів і елементів композиції. Відповідно, на мезорівні передбачало посилення зон стильової єдності, посилення впливу цінних видових картин населеного пункту, зменшення впливу дисгармонуючих споруд, а на мікрорівні передбачало завершення формування композиційних ансамблів, посилення складності й різноманіття

забудови, благоустрою і елементів дизайну міського середовища. Функціональна обумовленість композиції ґрунтувалась на тому, що важливі в функціональному відношенні елементи мають займати відповідне місце в композиційній побудові населеного пункту, тобто чим більші функціональні процеси організує певний елемент, тим більші вимоги висуваються до нього з позицій його місця в композиційній структурі населеного пункту.

Висновки. У процесі створення архітектурного простору зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності були враховані основні структурні аспекти. У свою чергу, концепція формування системи архітектурних просторів зі збереженням культурної різноманітності та спадкоємності будувалась на певних постулатах. Окремо були враховані принципи формування інноваційного архітектурного простору і принципи реконструкції морфосистем у композиційні системи. Задля відтворення композиційного районування населеного пункту був використаний метод композиційного районування. Також для збереження культурної різноманітності та спадкоємності була застосована превентивна консервація і система методів моделювання, що включала моделювання морфології плану населеного пункту, композиційне районування, побудова композиційного каркаса населеного пункту, системна організація домінант і ансамблів та формування силуету населеного пункту. Використання 3D-моделювання також використовувалось як окремий засіб збереження культурної різноманітності та спадкоємності. Як показало дослідження, найвищим рівнем ефективності відзначаються: врахування основних структурних аспектів створення архітектурного простору і принципів формування інноваційного архітектурного простору, система методів моделювання, превентивна консервація і 3D-моделювання.

Бібліографія:

Водзинський Є. Є. Питання охорони своєрідності історичних міст України. Архітектурна спадщина України. Київ : КиївНДІТАМ, Державний комітет у справах містобудування та архітектури, Управління охорони та реставрації пам'яток містобудування та архітектури, 1995. Т. 23. С. 242–254.

Демессіє М. К. Методологічні принципи формування архітектурного простору в контексті інноваційних концепцій. *Культура і сучасність : альманах*. 2020. № 2. С. 114–117.

Інноваційні технології в архітектурі і дизайні : Колективна монографія / Під загальною редакцією В.П. Сопова, В.П. Мироненка. Харків : ХНУБА, 2017. 668 с.

Дудка О. М., Депутат В. Р. Методика навчання побудови 3D моделей архітектурних споруд. Science, society, education: topical issues and development prospects. *Abstracts of the 6th International scientific and practical conference. SPC "Sciconf.com.ua"*. Kharkiv, Ukraine. 2020. С.474–480. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mezhdunarodnaya-nauchnoprakticheskaya-konferentsiya-science-society-education-topical-issues-and-development-prospects-10-12-maya-2020-goda-harkov-ukraina-arhiv/> (Дата звернення: 04.12.2023).

Інноваційні технології в архітектурі і дизайні : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Харків: ХНУБА, 2021. 690 с.

Мардер А. П. Понятійно-теоретичні основи естетики архітектури : дис. ... д-ра арх. : 18.00.01. Київ, 1996. 302 с.

Міжнародна хартія з охорони та реставрації нерухомих пам'яток і визначних місць (Венеційська). *Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : зб. док. Київ*. Ін-т культурології Академії мистецтв України, 2009. С. 334–336.

Осиченко Г. О. Реконструкція історичних міст: композиційний аспект : монографія. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 252 с.

Плешкановська А. М. Інтегральна модель комплексної реконструкції міста. Досвід та перспективи розвитку міст України. Київ. Ін-т «Діпромісто». 2003. Вип. 5. С. 128–134.

Плешкановська А. М. Методи оцінки ефективності деяких видів реконструкції.

Містобудування та територіальне планування. 2013. Вип. 50. С. 560–567.

Плешкановська А. М. Функціонально-планувальна оптимізація використання міських територій. Київ : Логос, 2005. 190 с.

Скороходова А. В. Сучасне архітектурне середовище та його вплив на поведінку людини. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Архітектура. 2008. Вип. 632. С. 131–133.

Тимохін В. О. Основи містобудування : навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1996. 216 с.

Цитович В. І. Реставрація між парадигмою і теорією. *Пам'ятки України: історія та культура : наук.-попул. ілюстр. журнал*. Київ, 2004. № 2. С. 30–57.

Черкес Б. С., Юрик Я. М. Ідентичність та пам'ять у міському середовищі. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Архітектура. 2014. Вип. 793. С. 35–39.

Чечельницький С. Г. Методологічні основи візуальної екології архітектурного середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра арх.: 18.00.01. Харків, 2011. 36 с.

References:

Vodzynski Y. Y. (1995). *Pytannia okhorony svoieridnosti istorychnykh mist Ukrainy. Arkhitekturna spadshchyna Ukrainy*. Kyiv : KyivNDITAM, Derzhavnyi komitet u spravakh mistobuduvannia ta arkhitektury, Upravlinnia okhorony ta restavratsii pamiatok mistobuduvannia ta arkhitektury. (in Ukrainian).

Demessie M. K. (2020). Metodolohichni pryntsyipy formuvannia arkhitekturnoho prostoru v konteksti innovatsiinykh kontseptsii. *Kultura i suchasnist : almanakh*. Vol. 2. (in Ukrainian).

Innovatsiini tekhnolohii v arkhitekturi i dyzaini : Kolektyvna monohrafiia / Pid zahalnoiu redaktsiieiu V.P. Sopova, V.P. Myronenka. Kharkiv : KhNUBA. (in Ukrainian).

Dudka O. M., Deputat V. R. (2020). Metodyka navchannia pobudovy 3D modelei arkhitekturnykh sporud. Science, society, education: topical issues and development prospects. *Abstracts of the 6th International scientific and practical conference. SPC "Sciconf.com.ua"*. Kharkiv, Ukraine. (in Ukrainian). URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mezhdunarodnaya-nauchnoprakticheskaya-konferentsiya-science-society-education-topical-issues-and-development-prospects-10-12-maya-2020-goda-harkov-ukraina-arhiv/> (Data zvernennia: 04.12.2023).

Innovatsiini tekhnolohii v arkhitekturi i dyzaini : Materialy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kharkiv: KhNUBA. (in Ukrainian).

Marder A. P. (1996). *Poniatyino-teoretychni osnovy estetyky arkhitektury* : dys. ... d-ra arkh. : 18.00.01. Kyiv. (in Ukrainian).

Mizhnarodna khartiia z okhorony ta restavratsii nerukhomykh pamiatok i vyznachnykh mist (Venetsiiska). *Pamiatkoznavstvo: pravova okhorona kulturnykh nadban : zb. dok. Kyiv. In-t kulturolohii Akademii mystetstv Ukrainy*. (in Ukrainian).

Osychenko H. O. (2021). *Rekonstruktsiia istorychnykh mist: kompozytsiinyi aspekt*. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova. (in Ukrainian).

Pleshkanovska A. M. (2023). Intehralna model kompleksnoi rekonstruktsii mista. *Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy*. Kyiv. In-t «Dipromisto». Vol. 5. (in Ukrainian).

Pleshkanovska A. M. (2013). Metody otsinky efektyvnosti deiakykh vydiv rekonstruktsii. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia*. Vol. 50. (in Ukrainian).

Pleshkanovska A. M. (2005). *Funktsionalno-planuvalna optymizatsiia vykorystannia miskykh terytorii*. Kyiv : Lohos. (in Ukrainian).

Skorokhodova A. V. (2008). Suchasne arkhitekturne seredovyshe ta yoho vplyv na povedinku liudyny. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*. Arkhitektura. Vol. 632. (in Ukrainian).

Tymokhin V. O. (1996). *Osnovy mistobuduvannia*. Kyiv : IZMN. (in Ukrainian).

Tsytovykh V. I. (2004). Restavratsiia mizh paradyhmoiu i teoriieiu. *Pamiatky Ukrainy: istoriia ta*

kultura : nauk.-popul. iliustr. zhurnal. Kyiv. Vol. 2. (in Ukrainian).

Cherkes B. C., Yuryk Y. M. (2014). *Identychnist ta pamiat u miskomu seredovyshchi. Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha».* *Arkhitektura.* Vol. 793. (in Ukrainian).

Chechelnytskyi S. H. (2011). *Metodolohichni osnovy vizualnoi ekolohii arkhitekturnoho seredovyshcha: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra arkh.: 18.00.01.* Kharkiv. (in Ukrainian).

Vitaliy Nesterenko

K.arch., Associate Professor of the Department of Architecture of Buildings and Structures

OM Kharkiv National University Beketova, Kharkiv

nesterenko.vv09@gmail.com

orcid.org/0000-0002-6853-5699

**INNOVATIVE MEANS OF PRESERVING CULTURAL DIVERSITY AND
CONTINUITY IN ARCHITECTURE**

© *Nesterenko V.V., 2024*

Abstract. The author singled out modern innovative means of preservation of cultural diversity and continuity in architecture, submitted an experimental study of the practical use of innovative means of preservation of cultural diversity and continuity and the effectiveness of the use of these tools is also summarized.

Keywords: innovations, culture, architecture.